

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-теоретично и методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-теоретично списание
в година XX, 2012 в номер 1

Философия

Българско научно-методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
в година XXIX, 2012 в номер 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

22 28 МАЙ – 3 ЮНИ
2015 г.

Негативната играчка и децата

Откъс от „Характерни особености на негативната играчка и познавателни стратегии за преодоляване на отрицателното отношение към нея в представите на децата от предучилищна възраст“

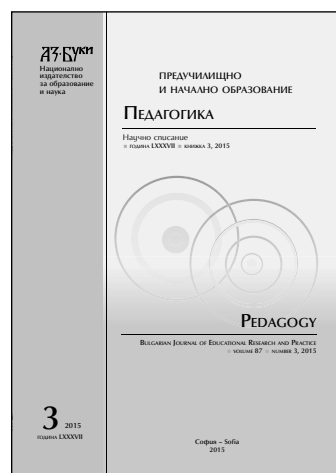
Иван Миленски

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ – Филиал Враца

Играта и играчките са важна част от съдържанието на детските светове, които изграждат и развиват съвременните деца. Педагогиката и психологията изследват детската играчка с цел да се установи отношението на децата към нея, да се формират и реализират творческите способности, да се разкрият възможностите на играчките за интелектуално познавателно, социално и личностно развитие на детето.

Съвременните тенденции в производството на играчки се характеризират с монополизация, глобализация, технологизация и свръхпроизводство на пазара на детски играчки. В момента 3% от фирмите за играчки произвеждат 75% от играчките („Хасбро“, „Лего“, „Мател“, „Плеймобил“, „Равенсбургер“ и др.). Глобализацията в търговията с играчки води до уеднаквяване на асортимента във всички страни, независимо от тяхното икономическо развитие. Свръхпроизводството на играчки е с редица негативни последици: фалит на по-малките фирми за играчки, приоритетно разпространение на евтини, но некачествени и опасни за здравето азиатски играчки, изобилие от играчки в стаята на детето, голяма част от които са излишни и не се обиграват, а служат за украса и развлечение.

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 3/2015:

НЕФОРМАЛНО УЧЕНЕ И ОБРАЗОВАНИЕ

Отношението „музеи – ВУЗ“
през погледа на студентите /
Вася Делибалтова, Биляна
Гъркова

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРО- НИКНОВЕНИЯ

Синергичен модел за професионално ориентиране и консултиране на деца и младежи със специфични потребности /
Моника Богданова

Характерни особености на негативната играчка и познавателни стратегии за преодоляване на отрицателното отношение към нея в представите на децата от предучилищна възраст /
Иван Миленски

**ЧУЖДЕСТРАННИ ИЗСЛЕД-
ВАНИЯ**

A Month in the Life of a Teacher. Home and School as the Place of Everyday Experiences of Teachers in Midlife Transition Period / *Jiří Prokop, Joanna M. Łukasik*

Философия на мениджмънта на класа (Част 2) / *Кристоф Айххорн*

**ДОКТОРАНТСКИ ИЗСЛЕД-
ВАНИЯ**

Финансиране на средното образование в Германия и България. Сравнителен анализ / *Йоана Минова*

Инструменти за самооценка в детско-юношеска възраст в психолого-педагогическата и ерготерапевтичната практика / *Лилия Тодорова*

За корекционната работа при дисграфията на езикова основа / *Лилияна Чобанова*

СПОДЕЛЕН ОПИТ

Един компютър – много възможности / *Жечка Стоянова*

КНИЖНИНА

Взаимодействие между история, академизъм и реални практики в социалнопедагогическата дейност / *Пламен Радев*

Нова книга. Отзив за книгата на проф. д.с.н. Дончо Градев „Властта на малкия човек“ (2015) / *Клавдия Сапунджиева*

Ориентирането в този комерсиализиран свят от играчки е сериозно затруднено както за родителите, така и за децата. В тази връзка възниква естествена необходимост от осъществяване на квалифицирана психолого-педагогическа експертиза и създаване на критерии за определяне на хубавата играчка. Изборът и покупката на детски играчки в повечето случаи се извършва стихийно от родителите, като развиващият потенциал на играчката не се отчита от тях. Разчита се изцяло на приложената анотация, в която производителят се задоволява с описание на санитарно-хигиенните изисквания към играчката.

Съвременната експертиза и критерии за оценка на качеството на играчките обаче е необходимо да включват и детската оценка за нея. Гледната точка на детето за играчките е пряко свързана с оценката за хубавата и негативната играчка. Детската представа за негативната играчка досега не е изследвана, а такава проучване е особено важно за получаване на данни за изясняване на реалното влияние на играчката чрез съпоставяне на представите на децата с мненията на възрастните. Според В. Абраменкова подобно проучване „може би е ключ към научна програма за подбор на играчки“ (Абраменкова, 2005: 108). Изследването на детската гледна точка при оценката на негативната играчка е необходимо, защото независимо от създадените критерии и показатели за оценка на хубавата играчка, те или не се прилагат от производителите, или пък самото мнение на детето за играчката не се отчита. В този аспект е необходимо да си припомним идеята на Л. Виготски за обучението на децата в прегрупиционна възраст. Изработването на програма за обучение и възпитание е задача на психолога и педагога, но в процеса на внедряване на програмата в педагогическата практика детето си изработва своя програма за обучение и възпитание, която следва и усвоява в педагогическия процес.

Следователно при разработката на критерии за хубава или негативна играчка водеща роля и значение имат възрастните (психолози, педагози, дизайнери, изкуствоведи и др.), но в реалния процес на избор и игра с играчки приоритетната роля и значение на детската оценка за играчката не подлежи на съмнение.

Изследванията на детските представи за негативната играчка дават информация за възприемането и оценката на картината за света през погледа на самите деца.

В исторически план съществуват класификации на детските играчки, които оказват негативно влияние на психическото развитие. В началото на ХХ в. В. Малахеев-Мирович ги разделя на пет категории: скучни, глупави, мъртви, пошли, безнравствени (Степа-

нова, Вайнер & Чутко, 2003: 17 – 18). Към скучните играчки той отнася механичните играчки, които предизвикват само кратко удивление у децата, колекционерските кукли и играчките-скулптури, които са застинали само в една поза. Глупави играчки са скачащ бръмбар с грозно лице и страшните маски, които внасят страх и дисхармония у детската душа. Пошлите играчки са представени от различни грозни и същевременно комични, българни копия на хора и животни, които влияят негативно при формиране на естетически вкус у детето, но не създават условия за човешко отношение към грозотата. Към „безнравствените“ играчки се включват предмети за военни действия, които подтикват към агресия и желание за разрушаване. Актуално звучи заключението на автора на тази класификация: „Всяка много скъпа, твърде разкошна играчка носи в себе си отпечатъка на свойствата на всички изброени категории. Тя неизбежно ще бъде скучна..., оттук и глупава. Поставена зад стъклото на шкафа за играчки, тя става мъртва“ (Степанова, Вайнер & Чутко, 2003: 18).

В. Абраменкова подробно изследва негативните качества на съвременните играчки и стига до обосноващото заключение, че повечето от тях са антииграчки. Според нея антииграчката не е просто лоша играчка – с некачествена изработка, с остри краища, гребни детайли и с неестетични цветове. Много по-важно е, че антииграчката „може да причини вреда на нормалното физическо, психическо и нравствено-духовното развитие“ (Абраменкова, 2005: 107).

В нашето изследване употребата на термина „негативна играчка“ е свързано с изследване на характерните ѝ особености чрез детските представи и оценки за нея. Същевременно негативната играчка обхваща отрицателното отношение на децата към играчките, които не харесват, и вредните последици за психическото и личностното развитие на детето.

Как децата се ориентират в огромния пазар от детски играчки и кои от тях не харесват? Кои са основните причини за отрицателното отношение към негативните играчки? Кои са основните познавателни стратегии за преодоляване на негативното отношение към играчките? Възможно ли е да се създадат научни критерии за подбор на играчки според детските оценки за тях?

За да се отговори на тези въпроси, проведохме изследване.

Цел на изследването: да се изследват характерните особености на негативната играчка в детските представи и да се изяснят основните познавателни стратегии за преодоляване на отрицателното отношение към нея.

Задачи:

1. Да се проучат разновидностите на негативните играчки, към които децата проявяват отрицателно отношение.
2. Да се разкрият основните причини за отрицателното отношение на децата към негативните играчки.
3. Да се формулират основните познавателни стратегии за преодоляване на негативното отношение на децата към играчките, които не харесват.
4. Да се създадат общи научни критерии за психолого-педагогическа експертиза и подбор на играчки според детските оценки за тях.

За решаване на тези основни задачи се използват следните изследователски **методи:** разказ на децата, беседа, проучване на резултатите от дейността на децата.

Методиката на провеждане на изследването включва следните процедури:

1. Предложение към детето да покаже играчката, която не му харесва, и да разкаже за нея.
2. Провеждане на беседа: Защо тази играчка не ти харесва? Какво в играчката не ти харесва? Какво трябва да се промени в играчката, за да почне да ти харесва? (Волков & Волкова, 2008).
3. Проучване на резултатите от изобразителната дейност на децата: примерна тема за рисуване: „Нарисувай тази играчка, която не ти харесва, и всичко, свързано с нея!“.

В изследването участваха 111 деца (60 момичета и 51 момчета) на възраст

3 – 7 г. от детски градини в София, Пловдив, Враца, Перник, Пазарджик, Гоце Делчев, Чипровци, Роман, Силистра, Монтана, Елин Пелин, Сливница. В проучването ценна помощ оказаха студенти от СУ „Св. Климент Охридски“ – ФНПП, и ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ – филиал Враца, на които изказвам сърдечната си благодарност.

Резултати от изследването

Какво показва изследването на избора на негативни играчки? Той е в широк диапазон и включва всички видове играчки, без да има ясно изразени приоритети. Най-често децата избират различни видове кукли, които не харесват – кукла-бебе, парцалена кукла, традиционна кукла, кукла „Барби“, кукла-клоун (20% от децата).

Меките играчки се срещат по-рядко в избора на негативната играчка – плюшени клоун, мечета, акули, вълци, гумена змия.

Медийните играчки са на трето място в класацията за избор на негативна играчка – смърфове, чудовища „Тюманс“, пират „Барбароса“, Бакугани, кукла „Monster high“.

Следват транспортните играчки – коли, камиони, лодки, хеликоптери, пожарна; интерактивните играчки (предимно кукли, извънземни, скачащи маймунки, понята, пеещ заек „Би“); спортните играчки – футболни и баскетболни топци, велосипеди; конструктивните играчки – традиционен конструктор, конструктор „Лего“; гудактичните играчки – пъзел, кубче на „Рубик“; игровите материали – дъска за рисуване, магнитна дъска с букви и цифри за четене и смятане, книга-игра, детска пързалка.

В това многообразие от играчки водеща е тенденцията, че детската оценка за негативната играчка обхваща и редица съвременни играчки: кукли „Барби“ и „Monster high“, интерактивни играчки (интерактивни кукли, животни, роботи); меки играчки и медийни играчки.

Приоритетният избор на куклите се мотивира от децата с най-различни причини: едни от тях предизвикват страх със своя външен вид – кукла-клоун, грозна кукла, парцалена кукла, кукла-вещица, други не отговарят на възрастта и пола на детето – кукла-бебе, а трети са мръсни и повредени – пластмасови кукли и парцалени кукли. Някои деца имат забележки към размера (големината) на куклите – „Защото са малки. Да станат по-големи!“ (Вероника, 6,0), други ги свързват с липса на умения за превъплъщение в определена професия – „Не харесвам кукла за куклен театър, защото не обичам да съм артистка!“ (Петя, 6,6). Евтините кукли „Барби“ не се харесват от момичетата, защото не могат да ги обличат и събличат, лесно се повреждат. Едно от децата – Мими (6,0) – не харесва модерния вариант на кукла – „Барби“ – бременна „Барби“. Причината, която изтъква, е показателна – „Бебето не е хубаво, а когато го махна от корема, остава дупка, която прави куклата много грозна!“.

Някои от меките играчки не се харесват от децата, защото предизвикват страх – играчка-акула, играчка-вълк, играчка-змия, играчка-мече, играчка-паяк. Страхът се мотивира по различен начин и има различни източници: а) страх от реалното животно („Страх ме е от паяци! Не ми харесва неговият цвят – черно и зелено“ – Андреа (5,0); „Защото прилича на истинско куче, а те са лоши!“ – Халиме (7,0); „Защото, когато погледна змията, е много реална. Да не е толкова реална!“ – Петър (4,0); б) индуциран страх от възрастните (за плюшена играчка – мече: „Мама ми казва, че ще ме изяде!“ – Никол (3,0); „Не харесвам парцалената си кукла, защото, като не искам да спя, ме плашат с нея!“ – Ванеса (6,0); в) източник на страха е анимационен филм (за плюшена играчка-акула: „Защото е лоша, яде хора и ме е страх от нея!“ – Емил, (4,0). Меките играчки не се харесват от някои деца, защото искат да бъдат с интерактивни функции: „Искам плюшеният заек да танцува и да свети като плюшеното куче „Бъки!“ – Милена (5,2).

Докато страхът от животни е типичен за децата от предучилищна възраст, то индуцираният от родителите е особено опасен, защото вместо да ги предпазват от страхове, възрастните са главни инициатори за тяхното развитие. Следователно е необходима промяна във взаимоотношенията на семейството и възпитателната тактика на родителите, за да се неутрализират причините за появата на тези страхове, отразени в избора на негативна играчка от децата.

Интерактивните играчки са едни от най-привлекателните за децата. При самостоятелен избор на играчка около 2/3 от тях предпочитат позната интерактивна играчка, с която играят кратковременно. Независимо от тяхната привлекателност и доминиране на пазара за детски играчки ограничена част от децата избраха интерактивна играчка, която не харесват (интерактивна играчка-маймуна: „Тя скача постоянно, а това ме гразни! За да почне да ми харесва, трябва да ѝ сложим пръчка и да закачим на нея въже. Така маймуната ще спре да скача и само ще се люлее.“ – Анна (6,0); интерактивна играчка-кукла: „Не я харесвам, защото може само да пее! За да ми хареса куклата, трябва да почне да ходи сама!“ – Елица (7,0); интерактивна кукла: „Не обичам пеещи кукли! Много са шумни и много плачат!“ – Габриела (6,0); интерактивен робот: „Само пее и свети! Искам да се движи, да стреля и да говори, а не да пее!“ – Антъни (6,9). Повечето от тях посочват като причина за своя избор минималната функционалност на играчката (1 – 2 функции). Трансформирането на негативната интерактивна играчка в позитивна става, чрез увеличаване на функциите и включване на нови – не по-малко от 4 – 5 функции. Това не е изненада, защото в играта с интерактивни играчки децата използват с приоритет възможностите за самостоятелно включване на играчка, което активира множество функции – ходене, пеење, скачане, говорене, танцуване и др., а това свежда игровите действия на децата до стереотипни манипулации.

Познавателният интерес към техническите и функционалните възможности на интерактивната играчка обаче не стимулира използването на други начини за игрово взаимодействие освен зададените във вградения механизъм. Не се забелязват и опити за създаване на въображаема ситуация и свързаните с нея въображаемо игрово пространство, влизането в роли, игрово общуване с играчката.

Интерактивната играчка по своята същност е самостоятелен предмет, който забавлява, предизвиква любопитство, удивление и възхищение. Тази играчка обаче не стимулира използването на други играчки и играчки-заместители, не развива фантазията и психическото развитие, които са ограничени от еднообразните фиксирани движения и звуци. Парадоксален факт е, че интерактивната играчка започва да проявява своите развиващи функции, свързани с изграждане на сюжет, появата на роли и формулирането на правила, само в случаите на участие на възрастния и при изключване на вградения механизъм. В този аспект особено актуален е въпросът за осъществяване на квалифицирана психолого-педагогическа експертиза на играчките, която има комплексен характер относно качеството и развиващите функции на интерактивните играчки.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 3

Домашно за учители

www.bel.azbuki.bg

*Откъс от „Христо Смирненски и постсимвол-
лизмът в цикъла „Зимни вечери“: Изследване
на интензитета на звука и светлината“*

Нели Минкова

Професионална гимназия по електроника и електро-
техника – Пловдив

*„Макар да съм учител,
аз също постоянно се уча!“
„Край на скуката в час“
(Рон Кларк)*

Динамичното ежедневие поставя акцент върху съвременен тип образование на младото поколение на България. Днешните ученици и учители са изправени пред множество предизвикателства, едно от които е да съчетаят традиционните и иновативните методи на обучение в процеса на усвояване на знания.

Образованието е основен път за социална, професионална и личностна реализация на младите хора в рамките на Европейския съюз, а учене през целия живот е идеята на новото общество. Учениците трябва да усвояват знания и умения и да ги прилагат в реалния живот.

Информационните технологии поставят непрекъснато все нови и нови предизвикателства и изпитания пред образованието на младите хора. Ускореното развитие на обществото в световен мащаб изисква по-бързи комуникации, висока мобилност, лесен достъп до информация от различен вид.

Училището трябва да е адекватно на тези нови тенденции. Поставят се допълнителни изисквания

Заглавието е на редакцията

Главен редактор

Проф. д.п.н.
Маргарита Георгиева
E-mail: m.georgieva@abv.bg

Редактор

Д-р Мая Падешка
0889 22 04 12

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: bel@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Български език
и литература“,
кн. 2/2015:**

ОТ РЕДАКЦИЯТА

Д-р Ирина Владикова – Българка на годината '2014

МЕТОДИКА

Прагматични аспекти на обучението по български език при работа с текст / *Фани Бойкова*

Дискурсът на българската диаспора в Украйна: етноезиков, социолингвистичен и комуникативен аспект / *Светлана Корниенко*

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

Импresiонистични техники в „Идиллии“ / *Милена Димитрова*

Между детския авангардизъм и пародийното му отрицание / *Петър Стефанов*

**ОПИТЪТ
НА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ**

Христо Смирненски и постсимволизмът в цикъла „Зимни вечери“. Изследване на интензивитета на звука и светлината / *Нели Минкова*

Интерактивните методи в помощ на учителя по български език при развиване на езиковата компетентност на ученици билингви (V клас) / *Стела Базова-Панайотова*

**АНКЕТА С УЧИТЕЛИ
ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Моят професионален ден има смисъл! (На въпросите отговаря Емилия Петрова, учител от гр. Севлиево)

**РЕЦЕНЗИИ
И ИНФОРМАЦИЯ**

Антонимите – в съзнанието, в езика и в речника / *Пенка Пехливанова*

Явление в съвременния научен дискурс / *Кирил Димчев*

към организацията на учебния процес. Необходимо е българската образователна система да отговори на бурното развитие на информационните и комуникационните технологии, да създаде ефективни модели за електронно обучение, чрез които учителят да обогати подготовката си и да активизира дейността на учениците, което поставя актуалния въпрос – как да разчупим традиционния урок, в който преподавателят е водещата фигура, а учениците пасивно възприемат и усвояват (или не чак дотам) знания и умения?

Информационните технологии мотивират у младото поколение интерес към ученето. Компютърното поколение е отворено към иновациите в областта на техниката. Възпитаниците на ПГЕЕ – Пловдив, са с подчертано засилено влечение към иновациите в света на техниката. Паралелката – XII^а клас, в която се провежда серия от уроци, е със специалност „Компютърна техника и технологии“. Учениците се подготвят за професията „Техник на компютърни системи“ и работата с компютърните технологии е част от задължителната им професионална подготовка. Установява се, че за учениците е важно и необходимо да им се предостави сравнително нов тип технология на обучение – електронно. То дава възможност за онагледяване и привличане на тяхното внимание за усвояване на знанията при изучаване на теми от обучението по български език и литература. Компютрите създават реална възможност за интеграция и за тях беше интересно и полезно да приложат своите знания и умения в областта на компютърните технологии при изучаване на едно класическо произведение на българската литература – цикъла „Зимни вечери“ на Христо Смирненски. Постсимволизмът като литературно направление има свое ярко и самобитно явление в българската литература – Христо Смирненски. Поетът рязко се дистанцира от характерните за символизма себевглеждане и себепанализ, но продължава да използва поетическия език на символизма, като го поставя в чужд за него идеологически контекст.

Идеята на серията уроци върху цикъла „Зимни вечери“ е чрез работа с текста да се открие както традиционното, така и новаторското по отношение на проблематиката и използването на изразни средства. Естествено, постсимволизмът не може да се побере в простичката формула „социални теми в символистично „облекло“, но акцентирайки върху „наследеното“ от символизма и новото за творчеството на Смирненски, се дава възможност на ученици-

те да осмислят защо лириката му се ситуира на границата между символизма и авангардизма. Смисълът и внушенията на гумите в поетическия текст безспорно са решаващи. В ограничените като брой часове по БЕЛ преподавателите работят основно върху смисловото послание на творбите, но за младите хора е интересно да изследват емоциите, които поражда звука, светлината, цветовете, използвани в произведението „Зимни вечери“. А с оглед на „Картата на ума“ (основни знания за автора), която трябва да създадат за ДЗИ по БЕЛ, така по-успешно запомнят Смирненски като представител на постсимволизма.

Тук не става дума за заместване на преподавателя от компютъра, а за вплитане на електронни технологии в обучителния процес и съчетаването им с иновативни педагогически средства с цел обучението да бъде адекватно на нуждите на съвременното „информационно“ поколение. Е-обучението по своята същност е ориентирано към обучаемите (учениците), а не към учителя (учителя), което способства за личностно центрирано обучение.

Използването на информационни и комуникационни технологии и интернет в съчетание с иновативните преподавателски подходи модернизират обучителния процес по български език и литература и дава възможност на учениците:

- Да повишат и развият мотивацията си за учене посредством естествения интерес към компютърните технологии.

- Да използват огромна база от информационни ресурси.

- Да създават благоприятна среда за усвояване и развиване на умения за извличане, редуциране и систематизиране на информация по конкретен литературен проблем.

- Да имат възможност за избор по отношение на параметрите на обучителния процес като време, място, скорост на обучение и източници на информация.

- Да се обучават както локално, така и глобално, като не са зависими от времето и мястото.

- Да развиват умения за работа в екип като членове на единна обучителна електронна общност.

- Да персонализират процеса на усвояване на учебния материал по български език и литература в зависимост от личните си обучителни специфики.

- Да поемат лична отговорност за своето обучение.

- Да се превърнат от пасивни в активни участници в обучителния процес по български език и литература.

- Да „отключат“ и развият творческия си потенциал и да го насочат в практически приложима посока.

Идеята на е-обучението в часовете по български език и литература е не да замени живия контакт между учителя и обучавания, а да бъде комбиниран традиционният подход на преподаване с интерактивни и иновативни педагогически методи и подходи, което ще способства за повишаване на качеството, ефективността и достъпността на обучението.

Базисните интерактивни форми на е-обучението, приложени в подготовката и представянето на съответния учебен материал, са: „облачни технологии“ – DROPBOX, презентации с POWERPOINT и изготвяне на диаграми. В съчетание с иновативните педагогически подходи на „Пирамида“, „Панелна дискусия“ и „Мозъчна карта“ при оценката и резултатите от усвояването на учебното съдържание предлагат един осъвременен модел на обучението по български език и литература, напълно отговарящ и задоволяващ потребностите на младото „информационно“ поколение.

„Облачните технологии“ – DROPBOX, позволяват прилагането на нови обучителни методи и разширяват начина на използване на информационните системи и бази данни от обучаемите в часовете по български език и литература. Те включват хостинг на данни, приложения, комуникационни услуги в центровете за данни, което им позволява да се използват от всяко устройство, навсякъде и по всяко време, стига да има интернет връзка. Освен това позволяват по-добри възможности за съвместна работа в екипи и работа от разстояние, тъй като цялата релевантна

Избрано

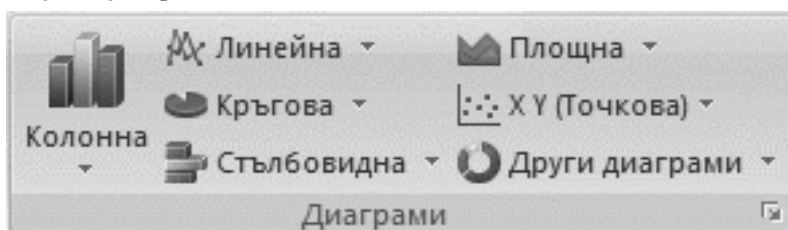
информация се достъпва, обработва, споделя и осъвременява в интернет. Ползите от облачните технологии са многоаспектни, като се акцентира върху повишената гъвкавост, адаптивност и независимост от системите.

Презентациите с POWERPOINT се използват с успех за създаване на мултимедийни материали в съвременното обучение. Получаваните по този метод знания се усвояват по-непринудено, по нестандартен начин, чрез разнообразни средства – текстове, рисунки, анимация, звук. Осъществяват се и по-резултатни междупредметни връзки.

Големият интерес на младите хора към компютрите и електронните комуникации се превръща в силен мотивиращ фактор за изпълнение на поставените задачи и води до постигане на дидактическите цели. Изготвянето на презентации с POWERPOINT позволява на обучаемите да извличат, редуцират и систематизират информация от глобалното интернет пространство. Работата с ИКТ ги провокира да наблюдават целенасочено, развива въображението им, съдейства за формиране на интелектуалните им способности.

Диаграмите се използват за показване на серия от числови данни в графичен формат, за да се улесни възприемането на количествените данни и зависимостите между различни серии данни.

Видове диаграми:

След като се създаде дадена диаграма, може да се променя всеки един от нейните елементи – начинът на показване на осите, да се добави заглавие на диаграмата, да се премести или скрие легендата, да се покажат допълнителни нейни елементи.

Статията представя планирано използване на е-бучението в часовете по български език и литература в ПГЕЕ – Пловдив, чрез което се преследват следните цели:

- качествено и задълбочено усвояване на знания за творчеството на Христо Смирненски и българския постсимволизъм, като се прилагат иновативни и интерактивни техники;

- осмисляне на традиционното и новаторското начало в цикъла „Зимни вечери“ чрез определяне в отделните части на микротемите, лирическите герои, изразните средства за представяне интензитета на звук и светлина;

- представяне на резултатите и изводите от наблюденията чрез презентации и диаграми, изработени от учениците, чрез което се осъществява междупредметна връзка с обучението по информационни технологии.

Реализацията на уроците (3 часа) премина през три етапа – подготвителен, същински и заключителен.

Пълния текст четете в сп. „Български език и литература“, кн. 2

Съпоставка на богатството на словото

Откъс от „Обновяващи постижения на структурната лексикология от близкото минало“

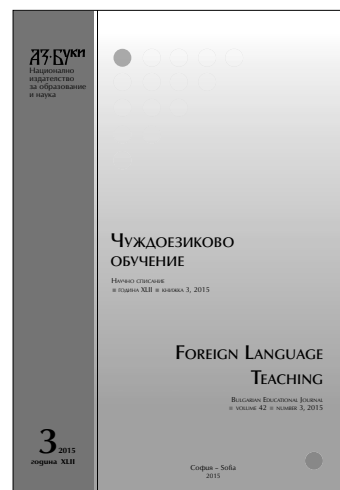
Ангел Г. Ангелов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

1. Словно богатство, класификация и категоризация

Съпоставителното изследване на словните богатства на различни езици има своята дълга история. В диалога „Кратил“ на Платон се поставя въпросът за връзката на езковия знак със самия обект. Въпросът обаче изглежда по-погнатлив за разбиране, когато не се търси връзката на отделния знак със съответната вещ, а между цялостната система от гуми и понятия, от една страна, и системата и функциите на материалните и идеалните обекти, от друга страна. По пътя на сравненията и по чисто умозрителен път се установява, че езиковата структура е изоморфна с обективната действителност. Тук следва да се подчертае, че ако за граматическите закономерности съществуват паралели с природните закони (каквито са например паралелите между гравитацията и граматическото съгласуване в рамките на изречението), то за словните структури, от една страна, и елементите, познати от физиката, химията и биологията, от друга страна, би могла да се разкрие още по-съществена връзка. Най-лесното доказателство, че структурата на лексикона е тъждествена със сегментацията на света, се свежда до следното обяснение: процесите на анализ – и ментален, и практически – се нуждаят от

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Димитър Веселинов
E-mail: d_vesselinov@yahoo.fr

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Гергана Великова
0889 81 15 65

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Чуждоезиково
обучение“, кн. 3/2015:**

ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

Обновяващи постижения
на структурната лексикология
от близкото минало / *Ангел
Ангелов*

МЕТОДИКА

За драматизацията в чуждо-
езиковото обучение в начал-
ното училище / *Мария Вра-
гова-Иванова, Илка Бирова*

Формирование информаци-
онной культуры / *Маргарита
Цой, Инна Стыркас*

ЕЗИК И КУЛТУРА

Усъвършенстване на ре-
цептивните и продуктивните
компетентности на учениците
при изучаване на старогръц-
ката драма в средното учили-
ще / *Екатерина Каралева*

ВСТЪПИТЕЛНА ЛЕКЦИЯ

Скритата история на думите, или Глух ли е глупакът / *Биляна Михайлова*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

За думата цивилизация / *Мария Костова*

ХРОНИКА

Юбилейна научна конференция „Филология – класическа и нова“ / *Константина Луни*

Научният Еверест – мечта или жива реалност

Четвърти франкофонски фестивал „Солей“ / *Мая Велнева*

„Народните будители и Аз“ в профилираната гимназия с изучаване на румънски език

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Английската детска литература в „огледалния свят“ на превода / *Корнелия Славова*

Публицистиката като социология на литературата / *Вихрен Чернокожев*

Интеркултурна дипломатия в европейски контекст / *Йован Ананиев*

ОТКРЫТАЯ ЛИНИЯ

Художественные фразеологизмы с компонентом родства как проблема перевода с русского языка на болгарский язык / *Елица Миланова*

Некоторые современные стратегии работы с текстом на занятиях русского языка в школе и в вузе / *Катя Ганева, Милена Стойкова*

К вопросу восприятия современной литературной сказки (читаем сказку «Зеркальные чары» вслед за автором Еленой Зейферт) *Жана Толысбаева*

словотворческа дейност, тъй като новият сегмент, особено ако има важна функция, се нуждае от ново име. Така словният недостиг при разкриването на нови съставни елементи, идещо от техническия прогрес, е основен двигател и на словния прогрес. Накратко казано, познанието се нуждае от нови номинации, от словотворческа дейност.

Освен от анализ обаче човешкото мислене се нуждае и от синтез, т.е. от генерализации, които свързват в категории и в различни множества класове от думи – били тези връзки научни или строго научни. Именно процесите на генерализация създават тематичните йерархии, не по-малко характерни и за всекидневното мислене и познати като *фолктаксономии* или *картини на света*.

Познавателните йерархии отдавна са обект на науката логика и там те са обект на строго изследване. Във философията на Хегел например класификациите и категоризациите заемат средно място. Лингвистите обаче се сблъскват с множество фигури на мисленето и с разнообразни игри на съгържателно и на звуково равнище. Лингвистите естествено преплитат знанията на логици и психолози в опитите си за системно представяне на словесните йерархии и за заплетените семантически отношения вътре в тях. В областта на психолингвистиката пробивът е направен от Е. Рош и от нейната теория за категоризацията и за степените за абстрактност на отделни думи (вж. Рош и Лојг, 1978). Така в *тематичния клас* „части на тялото“ се откриват следните подкласове – *крайници, глава, торс, органи*. Във всеки от тези подкласове се откриват още подкласове и така още няколко степени на погредни понятия и думи, съответстващи на степените на един анатомичен анализ. Точно така са организирани и вокабуларите, като се зпочне от книгата „Сетивният свят в картини“ на Ян Амос Коменски (1592 – 1670) и се стигне до славянските съпоставителни таксономии на Леков (1955). Според Рош движението по вертикала е движение по оста абстрактно – конкретно, но ако сме верни на традициите на Хегел, следва да се опрем на понятията общо – частно – особено.

2. Богмер и Йелмслев за таксономии

Още в диалозите на Платон (Федон) обаче се сблъскваме с въпроса за разликите в сегментациите и за разликите при названията за един и същ сегмент в различните езици. В днешната лингвистика това явление (с присъщия си песимизъм по отношение на възможностите за преводимостта) е познато като *хипотеза на Сепир-Уорф* (вж. Димитрова, 1989). Песимизмът се дължи на простия факт, видим и от речника на Симон Путьер Палас (1787), че много народи не различават например *кръг* от *кълбо*, а използват една и съща дума и за двете геометрични фигури. С

развитието на културните контакти обаче обикновено се заемат гуми от съседен или несъседен език. Следователно изграждането на дадена нова представа изисква или изковаването, или заемането на нова дума – в противен случай не се запълват понятийните празноти и се получават езикови лакуни.

Фредерик Богмер със своята книга „Станът на езика“ (1944) има заслуги за изследването не само на тевтонското словно богатство, но и на общите закономерности на езика. Неговият метод се насочва към изолирането на първоначално ядро, въз основа на което да се потърсят паралелни връзки между няколко езика. Вероятно Богмер се е опрял върху по-старите изследвания на Раск и Босуърт, докато достигне до своя езиков музей. В края на въпросния труд са представени списъци на думи, които имат общ произход – романски думи и след това германски думи. По отношение на германските са дадени вертикални редове за пет основни езика – английски, шведски, датски, нидерландски и немски. Последователно са представени съществителните, глаголите, наречията и други граматически класове, като в рамките на всеки граматически клас е направено и тематично разграничение – природни явления, месеците, дните на седмицата, предметите от бита, животните, човеишкото тяло, наименованията на храни, облекло; думи за дома, за транспорта (мореплаване) и абстрактни наименования. При Богмеровите списъци обаче не се разграничава добре граматическата информация от тематични области, а и думите не са съвсем прецизно подбрани от гледна точка на произхода си, защото се смесват общи индоевропейски думи и латинизми, навлезли например в германските езици. Богмер обаче може да се определи като един от основоположниците на съвременната съпоставителна лексикология. Най-голямата празнина в неговия „Стан на езика“ е по отношение на славянските езици.

Луи Йелмслев също припомня за речниците на Лулий, Лайбниц и Палас (Йелмслев, 1962: 119) и изказва съжаление за слабото развитие на структурната лексикология, за изоставянето ѝ в рамките на лексикографията, тъй като двата плана – на съдържанието и на формата – създават трудности при прилагането на класическия модел: вариантност, инвариантност и структурни опозиции. Лексема, алолекси и лексически опозиции следва да се търсят и в плана на съдържанието, и в плана на формата, като за решаването на тези заплетени връзки авторът въвежда понятията *комутация* и *субституция* (Йелмслев, 1962: 126; Барт, 1991). За илюстрации и доказателства тук отново се използва съпоставителен лексикографски материал: в унгарски различават *голям брат* и *малък брат*, *голяма сестра* и *малка сестра*, докато във френски има само *брат* и *сестра*, а в малайски дори не различават брат от сестра. Всъщност авторът посочва, че примерът е даден още от Потом през 1861 г., като в тази връзка могат да се приведат примери от славянските езици и особено от български, където също имаме термина „батко“, но пък при славяните го няма общото немско понятие *geschwester*.

3. Дискусия за семантичните полета

Петдесет години след работата на Йелмслев може да се твърди, че лексикологията значително е напреднала, главно с теорията за *езиковите лакуни*, за *семантичните полета*, за *семантичните прототипи*, за *езиковите картини на света*, за *архитектурата на словните богатства*, за *регионалната дистрибуция на думите*, *езиковите контакти* и *семантичните промени при заемането*, както и с психолингвистичните разработки за *менталния лексикон*.

Дж. Лайънс дискутира нарочите се близки термини „семантични полета“, „лексикални полета“, „концептуални полета“ (Лайънс, 1977: 251), като прави извода, че се забелязва липса на експлицитно формулиран критерий, който да дефинира термина *лексическо поле* (нак там, стр. 267). Терминологичният разубой е подробно представен у Лунка (1977), като споменатите трудности „за критерия“ се оказват отново свързани с парадигматичните и синтагматичните отношения в семантиката и с въпроса за колокациите. Разграничението, което

правят Лайънс и Lunka (Lexical field англ., Wortfeld нем., champ lexical фр. – semantic field англ., Bedeutungsfeld нем. – Conceptual field англ., Sinnfeld нем.) обаче, послужва за по-добро описване на празнините в речника и в понятийната йерархия – *лексикалните лакуни* (Лайънс, 1977: 1, 301), като Лайънс се опира и на разработките на Косериу (1975). В по-късни разработки обаче съществуват и противоположни мнения, че лакуните са мит и този, който иска да ги търси, ще ги открие навсякъде. Меткалф (2002: 67) посочва като пример факта, че не съществува дума за синдрома на Том Соуер – “using false joy to try to talk someone into sharing an undesirable task” (използване на фалшива радост, за да накараш някого да сподели неприятна задача) или “hoping to debauch someone through false joy” (да се надяваш да поведеш някого посредством симулиране на фалшива радост). Според такива говори е естествено да се открие, че не съществуват думи и за още стотици психически състояния и социални действия, ако такива названия се търсят само в рамките на една култура. Езиковите пропасти обаче изпъкват с пълна сила при сравняването на различни езици и култури и при практиките на обменяне на знания и информация (срв. Бентиволи и Пианта, 2015).

Разбирането за езиковите лакуни обаче не е само във връзка с отделни празнини за странни явления, които присъстват или отсъстват в културата и всекидневния живот на различните нации. При структурното изучаване на речниковите богатства и при сравняването им се откриват дълбоки типологически различия, липси на основни глаголи, на качества на предмети или названия за самите предмети в системата на други езици. Така например в английски wash покрива и *стиратъ*, и *мыть* – за които е известно, че имат различни названия в славянските езици. От друга страна, също е известно, че английските две думи за foot и leg най-често се покриват от една дума (*нога*) в славянските езици. Следователно става дума за несъответствия и асиметрии, с които преводачите толкова са свикнали, че предпочитат да не си блъскат главите над тях, защото странните и редките думи представляват по-голямо изпитание в тяхната практика.

Семантичните мрежи, или *полета*, са свързани с тематичната организация на думите в лексикона, но е добре тази тематична организация на лексикона да не изземва изцяло семантичните отношения вътре в него. Думите биха могли да съществуват в родово-видови йерархии или пък подредени по азбучен ред в съзнанията на индивидите, но по-скоро те са скрепени като текстове, а за градивен елемент на текста не би трябвало да се смята думата, а колокацията. Съчетанията от думи се свързват в цели фрази или цитати и по принцип имат неизчерпаеми възможности за комбинации, но същевременно и рестрикции, и правила на съчетаването си. Изучаването (а не използването) на вертикалната структура на лексикона обаче може да се абстрахира от синтагмата, тъй като кохезивните връзки в текстовете създават редица допълнителни усложнения в смисъла (които иначе се оказват и основни за разбирането както на текста, така и на отделната дума). Проучванията на архитектурата на лексикона обаче се нуждаят от други основни разграничения, свързани с тематичната организация на лексикона, т.е. с тематичните класове от думи, което именно са наречени *лексически* (а не *семантически*) *полета* у Лайънс и у Lunka. Сред най-експлоатираните тематични лексически полета са роднинските термини, термините за цвят, думите за емоциите, глаголите за изказ (вж. Крус и гр., 2002: 1539 – 1584). У нас се наблюдава проникване на смесения термин лексико-семантически групи (вж. напр. Данчева, 2002), който не разграничава, а напротив, обединява таксономичните семантически отношения със системата на метонимичните и на други семантични връзки. Едно обаче е да свържем думите в подсистема или в семантично гнездо по тематичен признак – *части на тялото* (*глава, ръце, крака, органи*), а друго е да обединим верижката от понятия – *клет, клетник, клетва, клетка*, или трето е да свържем *тяло* (*на човека*), *тяло* (*термин във физиката*), *родителско тяло* и пр., или четвърто е да намерим общото между *кон, юзда, конюшня, седло* (функционално свързани думи в релация свят). Следващо равнище на анализ би бил анализът на синтагматичните (сисловите) отношения

в лексикона и колокациите, за които вече стана дума при т. нар. Лондонска школа на Фърт и Халидей (вж. бел. 7).

Така че не по-малко интересна подструктура на лексикона представлява неговата вътрешна тропонимична организация (Касабов, 2014) – и особено метонимичните връзки между думи, които са свързани по образна и функционална аналогия (Андрейчин, 1962; Ангелов, 2011б). Наистина тук добре би се вместили терминът *концептуално поле*, защото по този начин може да се търси аналогия между концептите, които да оформят нещо като *поле на значенията*, и обективно и независимо от нас се появява и мотивира полусемията – *език (орган)*, *език (код на общуване)*, *език (част от обувка)*, *език (част от камбана)*. Този вид дискретен анализ разчита на разнищване на семантичния синкретизъм, за който говори Йелмслев (*лисицата е и рижава, и хитра*) в своя доклад пред Конгреса на лингвистите в Осло 1958 г. (Йелмслев, 1962: 135). Такъв тип семантически отношения са обект на дефиниране и у Филин (1957), който всъщност ги нарича *лексико-семантически групи*, като няма предвид таксономичните отношения в речника. Първоначалното дефиниране на термина *семантично поле* от Трир (1931) и анализите на Порцик (Хак, 1984: 227) отново наклонят везните на системно-структурния анализ на лексиката в посока към семантичните релации по понятийна аналогия, генерализация и сегментация.

Пълния текст четете в сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 3

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз Буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/425-04-70, 02/425-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз Буки“

1. Стандартни карета на вътрешна страница:

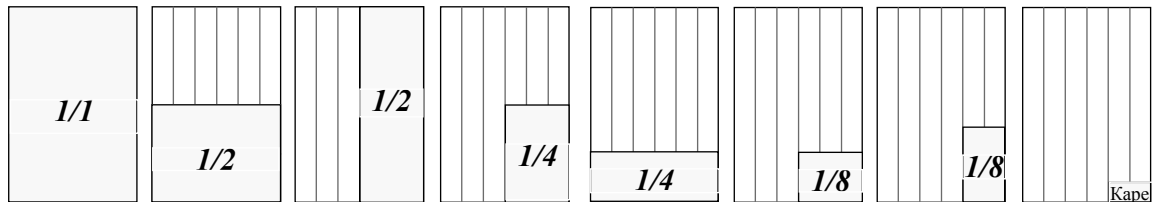
Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница - 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница - 256 мм/194 мм - 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница - 256 мм/97 мм - 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница - 125 мм/97 мм - 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

Цена за първа страница:

4 лв. на кв. см;

Цена за последна страница:

2 лв. на кв. см.

2. Вложки - 1000 бр. - 80 лв.

Научни списания на издателство „Аз Буки“

1. Цена за вътрешна страница (в лева)

Размер	Черно-бяло	+ 1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз Буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз Буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2012 г.